

Tomasz PRAUZNER

Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

BEZPIECZEŃSTWO KULTUROWE A GLOBALIZM

Korelacja tych dwóch pojęć wydaje się być na tyle ciekawa, iż temat ten wzbudził ogromne zainteresowanie socjologów i psychologów. Wszyscy jesteśmy czynnymi uczestnikami zachodzących zmian społeczno – gospodarczych, często nie zastanawiając się nad ich przyczynami powstania oraz zachodzących zmian. Wystarczy krótki przegląd najważniejszych wartości towarzyszących życiu człowieka w ostatnim pięćdziesięcioleciu, a już widzimy wyraźnie zarysowujące się różnice w naszym postępowaniu. Analiza tematu pracy wymaga w pierwszej kolejności krótkiego przypomnienia i objaśnienia pojęć: bezpieczeństwo kulturowe i globalizm.

Oczywiście, w tak ograniczonym zakresie pracy, nie jest możliwa dokładna analiza problemu, a jedynie krótka dysertacja, niemniej mam nadzieję, iż temat ten będzie punktem wyjścia do dalszych rozważań oraz badań.

Co oznacza pojęcie *globalizm*? Współczesny globalizm nie ogranicza się tylko do strony ekonomicznej; jest zjawiskiem złożonym, w którym można wyodrębnić kilka aspektów: ekonomiczny, polityczny, filozoficzny, religijny czy wreszcie ideologiczny. Do naszych rozważań ograniczę się jedynie do wybranych zagadnień. Globalizacja jest związana bezpośrednio z wejściem ogółu społeczeństw w nowe tysiąclecie, pozbawione geograficznych i mentalnych barier i ograniczeń. Niesie, więc ze sobą zagrożenie w postaci możliwości utraty podmiotowości przez państwo.¹

Według różnych istniejących definicji, globalizm to trend ekonomiczno-polityczny dążący do zniesienia barier państwowych ograniczających swobodny przepływ towarów, usług, osób, produkcji i operacji finansowych w skali całego świata, a następnie utworzenia *jednego rządu światowego*. Taka definicja funkcjonuje już od lat 60 XX w., natomiast sam proces przybrał na sile w latach 90-tych stanowiąc jeden z dominujących nurtów sterowania wydarzeniami w świecie. Przykładem może być chociażby rozszerzenie się wspólnoty europejskiej o nowe członkostwa państw przyjętych lub starających się o przyjęcie do Unii Europejskiej. Wprawdzie unifikacja działań i współpraca państw należących do tej unii ma na celu wspólną politykę gospodarczą sprzyjającą wzmocnieniu konkurencyjności Europy wobec silnej gospodarki Stanów Zjednoczonych, to jest to wyraźny sygnał, iż wszelkie działania podejmowane we współpracy państw europejskich mają na celu zatarcie istniejących różnic gospodarczych i kulturowych krajów uczestniczących w unii. Stąd też i wielka w naszym kraju dysputa na temat pozytywnych jak i negatywnych skutków przynależności naszego kraju.

Patronatem globalizacji światowej jest ONZ (Organizacja Narodów Zjednoczonych) i jako powszechnie ceniona instytucja podejmuje działania oraz wszelkie deklaracje dotyczące zniesienia wszelkich ograniczeń w handlu międzynarodowym powodującym negatywne skutki współpracy międzynarodowej. W roku 1994 powstała kolejna organizacja WTO (Organizacja Handlu Światowego), która dąży do tego, aby państwa rezygnowały z narzędzi ekonomicznych i politycznych, chronią-

¹ J.M. Brzeziński, A. Ryniewicz: *Zintegrowany system bezpieczeństwa człowieka w XXI wieku - piramida równoboczna*. <http://www.zabezpieczenia.com.pl/publicystyka/zintegrowany-system-bezpieczenia-czlowieka-w-xxi-wieku-piramida-rownoboczna>, 2010

cych ich własny rynek i własną produkcję, takich jak do czy subwencje dla rolnictwa. WTO, które skupia (2001) 135 państw członkowskich, a kolejnych 30 stara się o członkostwo, postuluje, aby do roku 2020 znieść cło na całym świecie. Z kolei OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju) dąży do tego, aby ograniczyć wpływ poszczególnych państw na gospodarkę swoich krajów. Postęp naukowo-techniczny, industrializacja, dynamiczny rozwój handlu, a także nowe formy komunikacji przyczyniły się do zacieśnienia współpracy międzynarodowej. W imieniu społeczności międzynarodowej w obronie różnorodności kultur w 1965 roku opowiedziało się UNESCO, przyjmując konwencję, w której wyraźnie stwierdza, że *kultura jest duchem narodu i nie ma kultury poza tym, co określa się tożsamością kulturową. Każda kultura przedstawia sobą zespół niepowtarzalnych i niezastąpionych wartości. Jedynie przez swoje tradycje i formy wyrazu każdy naród może dać o sobie znać całemu światu*".²

Również upowszechnienie komputerów otworzyło drogę do szybkiego i praktycznie nieograniczonego przekazu informacji w skali całego świata. Istotne jest również zjawisko masowej turystyki, migracji, komercjalizacji życia, wzrostu konsumpcji oraz ponadnarodowych produktów kulturowych. Również procedury demokratycznego głosowania, które dzięki nowoczesnym środkom łączności (Internet), otwierają powszechną drogę do wyborów obejmujących społeczności ponadpaństwowe, nieograniczone liczebnością uprawnionych do głosowania bez względu na wyznania, pochodzenie etniczne czy położenie geograficzne.

Tendencje globalistyczne wpływają na zawężenie, a w końcu i na realną utratę suwerenności państw narodowych. W aspekcie filozoficznym i humanistycznym, wysunięcie w hierarchii dóbr i celów w kontaktach międzynarodowych i międzyludzkich bogacenia się oznacza nawrót do cywilizacji opartej jedynie na gromadzeniu dóbr materialnych. W konsekwencji prowadzi to do zafałszowania relacji celu życia: człowieka a środek, (pieniądz, towary), gromadzenie dóbr staje się celem, a kultura duchowa odchodzi na dalszy plan. Jej miejsce zajmuje pozbawiona głębszych wartości kultura masowa, komercjalizacja powodująca odpodmiotowienie relacji międzyludzkich. Człowiek traktowany jest, jako towar, następuje rozwój osobowy człowieka polegający jedynie na zabezpieczeniu środków dla utrzymania rodziny czy własnej egzystencji. A przecież praca twórcza dla dobra własnego, a przez to również na potrzeby rozwoju narodu jest uważana za podstawowy czynnik kulturotwórczy oraz główny cel ludzkiej egzystencji. Dostarcza społeczeństwu nie tylko dóbr materialnych, niezbędnych do biologicznego przetrwania, ale przede wszystkim dóbr duchowych. W sytuacji, gdy dany naród jest oszalałami, przez nieustające pasmo rozrywki, a debata o jego interesach publicznych zaczyna przypominać „wodewil”, zagraża mu poważne niebezpieczeństwo, ponieważ jego kultura i tradycja zaczyna ginąć.³

W XIX w. dokonała się rewolucja przemysłowa, dzięki której rozpoczęła się era panowania nad przyrodą, a w. XX przyniósł rewolucję techno-elektroniczną, która pozwala na panowanie nie tylko nad przyrodą, ale również nad człowiekiem i społecznościami. Znajomość mechanizmów reakcji masowych i możliwości wpływu na nie jest wykorzystywana przy prowadzeniu wielkich przedsięwzięć handlowych. Skuteczność oddziaływania reklamy, projekty wewnętrzne i zewnętrzne

² Mexico Declaration on Cultural Policies. W: „New Perspectives”. 1983, nr 1

³ N. Postman: *Zabawić się na śmierć*. Warszawa 2002, s. 220

budynków handlowych, rozmieszczenie towaru, sposoby postępowania personelu to wszystko w wielkich firmach przypomina doskonale zorganizowaną filozofię, gdyż zapewnia skuteczność działań i osiągnięcie określonych zysków. Nauka XXI w. staje się narzędziem umożliwiającym zaprowadzenie cywilizacji globalnej, która proporcjonalnie do rozwoju technicznego niweluje odrębności kulturowe, spływając wymiar duchowego i suwerennego życia człowieka.⁴ Globalizacja w drugiej połowie XX wieku nabrała szczególnej dynamiki, charakteryzującej się szybkim wzrostem obrotów kapitału, towarów, usług oraz inicjatyw gospodarczych.

W tym miejscu powstaje pytanie, jak się ma pojęcie globalizmu w ujęciu wszelkich zagrożeń społecznych-kulturowych? Obecnie w dobie zachodzących zmian na świecie wyraźnie zarysowują się sprzeczności w dążeniach narodowościowych poszczególnych społeczności i wspólnej polityce pojednania narodów. Czy zjednoczenie państw pod szyldem Unii Europejskiej ma, a jeśli ma, to jak się przedstawia etniczny rozwój kulturowy społeczeństwa? Pytanie wydaje się niezmiernie ważne, bo czy każdy z nas nie ma innych warunków i celów rozwoju kulturowego w odniesieniu do własnej historii? Czy zatarcie różnic kulturowych nacji jest realnym zagrożeniem w czasach intensywności działań na rzecz globalizmu? Te i inne pytania towarzyszą nam codziennie, a uzyskanie konkretnej odpowiedzi wcale nie jest jednoznaczne.

Obecnie zaobserwować można niebezpieczeństwo utraty życia i zdrowia, tożsamości narodowej i etnicznej poszczególnych społeczności oraz bezpieczeństwa socjalnego i publicznego. Zaliczyć do tej grupy można: naruszenie praw człowieka i jego wolności, uprzedzenia kulturowe i religijne oraz dyskryminacje mniejszości narodowych, etnicznych, kulturowych i religijnych, ograniczenie wolności mediów, nacjonalizm, rozmaite patologie społeczne, narkomanie, kryzysy demograficzne, a także masowy import obcej kultury.⁵ Istotą bezpieczeństwa kulturowego jest proces, w którym obywatele danego państwa mogą bez przeszkód rozwijać i pielęgnować swoje wartości duchowe oraz dbać o właściwe zachowanie swojego dobrobytu materialnego. Wartości te potęgują uczucie przynależności do danej grupy etnicznej, narodowej odpowiedzialnej za wspólny rozwój i kulturę. Z drugiej strony, poza nielicznymi wyjątkami, większość państw zawsze była i jest otwarta na wpływy zewnętrzne, co w istotny sposób przyczynia się do ich rozwoju kulturowego. Możliwość korzystania z doświadczeń innych narodów ma charakter dynamiczny i wiąże się z powolną ewolucją polegającą na zapożyczeniu doznań i oceny postępowania oraz wchłanianiem tych elementów, dających się wkomponować we własny system wartości.⁶ W takim przypadku należy uznać, iż globalizm pozytywnie wpłynął na rozwój danej społeczności, dając tym samym szansę na wytworzenie się nowych wartości a w ujęciu społecznym czy choćby geograficznym i powstaniu nowej subkultury.

Niewątpliwie najbardziej powszechnym i aktualnym zagrożeniem bezpieczeństwa stał się terroryzm. Znaczenie terroryzmu we współczesnym świecie zmieniło się jednak o tyle, że obecnie poprzez nieskrępowany dostęp do obiektów i najważniejszych urządzeń w państwie, a także wobec niebezpieczeństwa zastosowania

⁴ P. Jaroszynski: *Rozważania własne*. W: <http://www.plta.pl/pef/pdf/g/globalizm.pdf>, 2010

⁵ J. Stanczyk: *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*. Warszawa 1996, s. 24

⁶ G. Michałowska: *Bezpieczeństwo kulturowe w warunkach globalizacji procesów społecznych*. W: D.B. Bobrow, E. Haliżak, R. Zięba: *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX w.*, Warszawa 1997, s.131

broni masowego rażenia, może on przybrać formę mega – terroryzmu. Wystarczy wspomnieć chociażby wydarzenia z dnia 11 września 2001 roku, gdzie na bazie różnic ideologicznych dochodzi do wielkiej tragedii w Nowym Yorku.⁷ Te i inne wydarzenia nie są już tylko indywidualną sprawą danej społeczności, wręcz przeciwnie dzięki ograniczeniu barier komunikacyjnych świat stał się „mniejszy”, a rezultaty zagrożeń stają się problemem globalnym. Oczywiście tam, gdzie istnieje akcja zjawiska występuje również reakcja i konkretny sprzeciw społeczeństwa wobec zjawiska. Terroryzm, mimo iż zawdzięcza również swoją „popularność medialną” właśnie zniesieniu wszelkich barier, uświadomił nam wszystkim, na czym polega i jak się ustrzec negatywnych jego skutków. Zmusił niemalże cały świat do wspólnej postawy sprzeciwiającej się jego rozpowszechnianiu. W tym wypadku wymiar edukacyjny ma szczególnie pozytywne oddziaływanie i sprzyja rozpowszechnieniu wspólnej polityki państw w słusznej sprawie.

Globalizacja wywarła istotny wpływ na zmiany, które nastąpiły praktycznie w każdej dziedzinie życia. W dotychczasowych publikacjach dotyczących globalizacji zajmowano się w przeważającej mierze analizą jej wpływu na przebieg procesów: gospodarczych, technologicznych, finansowych i społecznych. Obszerny i wielopłaszczyznowy zakres podmiotowy zjawiska, zmusza potrzebę określenia relacji pomiędzy globalizacją a bezpieczeństwem w skali globalnej i regionalnej, a także wskazania jej pozytywnych aspektów i wynikających z niej zagrożeń. Można założyć, że postępujący rozwój procesów globalnych oraz jego skutki stanowią będą w najbliższych latach wyzwanie, któremu społeczność międzynarodowa będzie musiała poświęcić więcej uwagi. Globalizacja jest procesem dynamicznym, zmieniającym się. Należy rozważyć jej wpływ na nasze życie z dwóch stron: pozytywnej i negatywnej. Rozwój nauk technicznych, a w szczególności informatyki i telekomunikacji, spowodował największe tempo zmian społecznych, a w konsekwencji ukierunkował politykę bezpieczeństwa państw. Co więcej, dzięki najnowocześniejszym urządzeniom technicznym dostrzeżono nowe niebezpieczeństwa, co jest niezaprzeczalnym faktem pozytywnego aspektu zjawiska. Podmiotem bezpieczeństwa mogą być zatem jednostki mające własne interesy i wyrażające ambicje realizacji tych interesów. Mogą to być pojedynczy ludzie, różne grupy społeczne, narody, społeczności międzynarodowe czy wreszcie cała ludzkość. Dlatego też, o bezpieczeństwie należy mówić w odniesieniu do interesów indywidualnych jednostki, grupowych (narodowych) lub też międzynarodowych.

⁷ L. Jaskuła: *Charakterystyka współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa*. <http://arcanahistorii.prv.pl/slowo/pdf/5/8chara.pdf>, 2010